

DOI 10.15407/mics2020.10.081

УДК 94+82-1(410)»13»

Марія Щербак,

*студентка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
shcherbak_maria@knu.ua*

ОБРАЗ ЛОНДОНА ТА КОРОЛІВСЬКОЇ ВЛАДИ У ПОЕМІ «CONCORDIA»

У статті розглядається королівський в'їзд 1392 року в місті Лондон у часи правління Річарда II Плантагенета. Основна увага приділена аналізу писемного джерела – поеми «Concordia facta inter regem et cives Londonie», автором якої був кармелітський монах Річард Мейдстоун. Були сформульовані основні функції поеми та розкриті ідеологічні аспекти твору. Окрім цього на основі аналізу тексту продемонстровано сильні й слабкі сторони пропагандистської поезії. У статті демонструється важливість та символізм королівського в'їзду, як союз правителя зі своєю столицею та всіма її жителями. Зміст церемонії урочистого в'їзду дозволяє розглядати її в рамках проблеми взаємовідносин міста і королівської влади. На прикладі поеми «Concordia» простежується становлення сакрального образу монарха. Були визначені особливості урочистого в'їзду в житті міста Лондона, а також важливість проведення такого заходу в становленні королівського образу Річарда II Плантагенета. Були показані основні ідеї Річарда Мейдстоуна, що демонструють уявлення про події серпня 1392 року, у деяких місцях перебільшуючи чи навіть прикрашаючи факти, щоб показати усі королівські привілеї монарха перед Лондоном. За допомогою твору можна побачити яку роль відіграв королівський в'їзд під час правління Річарда II. Це був один зі способів встановлення відносин та регулювання питань між містянами та їх правителем. У процесі такої церемонії король показував усю могутність та силу своєї влади, тим самим хотів ще більше сакралізувати себе та зміцнити авторитет корони. Акцентується увага на використанні автором твору різноманітних алегоричних символів, що підкреслюють благочестивість та милосердність короля. Таким способом король хотів підняти авторитет корони й використовував для цього різні способи, у тому числі королівські в'їзди. У статті досліджується способи використання таких урочистих заходів для комунікації монарха зі своїм народом. Стверджується, що урочистий в'їзд у місто є однією із форм репрезентації королівської влади у часи середньовіччя. Встановлено, що урочисті в'їзди значною мірою передають загальні уявлення про королівську владу в пізньому середньовіччі.

Ключові слова: король Річард II, Річард Мейдстоун, Лондон, королівській в'їзд, образ.

© Щербак Марія, 2020

¹ Ващук, Л. (2014). Звичай «радісного в'їзду» як засіб зміцнення та сакралізації влади Франциска I Валуа. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*, 1 (3), 66–70.

² Сидяка, А. (2012). Лондон и Париж встречают Генриха V: въезд короля как форма репрезентации власти. *Вестник РГГУ. Серия Исторические науки. Всеобщая история*, 9, 83.

³ Maidstone, Richard. (2003). *Concordia (The Reconciliation of Richard II with London)*. (D. R. Carlson, Ed., A. G. Rigg, Transl.). Western Michigan University: Medieval Institute Publications. Retrieved from <https://d.lib.rochester.edu/teams/text/rigg-and-carlson-maidstone-concordia-introduction>.

⁴ Barron, C. M. (1971). The Quarrel of Richard II with London 1392–97. In F. R. H. du Boulay, C. M. Barron (Eds.), *The Reign of Richard II: Essays in Honour of May McKisack* (pp. 173–201). London; New York: Oxford University Press.

⁵ Kipling, Gordon. (1985). Richard II's "Sumptuous Pageants" and the Idea of the Civic Triumph. In *Pageantry in the Shakespearean Theater*. Athens: University of Georgia Press.

⁶ Maidstone, Richard. *Concordia*.

В епоху Середньовіччя серед численних свят і релігійних процесій особливо вирізнялися королівські в'їзди у місто. Ці урочисті церемонії почали поширюватися з XIV ст. Упродовж наступних десятиліть такі заходи досить часто проходили у великих європейських містах і стали важливою подією міського життя¹. Королівські в'їзди символізували союз правителя зі своєю столицею та всіма її жителями. Учасниками та організаторами події були самі містяни, тому урочистий в'їзд короля став більш особливим для звичайних людей, порівняно з коронацією чи іншим подібним заходом такого масштабу. Події церемонії дають змогу проаналізувати уявлення містян про владу короля в епоху Середньовіччя. Зокрема, дослідники підкреслюють роль і важливість діалогу між жителями та монархом у процесі королівського в'їзду². Це був один із способів встановлення відносин та регулювання питань між містянами та їхнім правителем. Водночас такі церемонії були одною із форм репрезентативної королівської влади. За допомогою цієї події король міг показати значущість свого образу правителя в очах суспільства та підкреслити свою сакральну функцію.

Яскравим прикладом такого королівського в'їзду є церемонія 1392 р. в місті Лондон у часи правління Річарда II Плантагенета. Монарх проявляв великий інтерес до створення власного королівського образу. Це простежується майже в кожному культурному аспекті – живописі, літературі та скульптурі. Річард II хотів ідеалізувати свій королівський образ перед підданими. У період його правління прослідковується спроба формування концепції королівської влади. Таким способом король хотів підняти авторитет корони і використовував для цього різні засоби, у тому числі королівські в'їзди.

Найважливішим джерелом для дослідження цього питання є поема «Concordia facta inter regem et cives Londonie»³. Вірш, написаний Річардом Мейдстоуном про столичну кризу 1392 р. та безпосередньо про церемонію в Лондоні, описує цю подію більш детально, ніж будь-яке інше джерело того періоду.

Метою цього дослідження є проаналізувати значущість урочистого в'їзду 1392 р. в житті міста Лондона та важливість проведення такого заходу у становленні королівського образу Річарда II за допомогою поеми «Concordia».

Питанню значення урочистих в'їздів у міста середньовічної Європи присвячено низку праць різних наукових шкіл, зокрема в зарубіжній медієвістиці. Одним із перших, хто зацікавився проблемою відносин Річарда II та Лондона, був Керолайн Баррон⁴. У своїх працях автор ґрунтовно досліджує проблему конфлікту між жителями міста й королем та аналізує важливість королівської влади для столиці середньовічної Англії. Частково до цього питання звертається дослідник Гордон Кіплінг⁵. Зокрема, автор звертає увагу на важливість урочистих подій в житті монархів та проведення королівських в'їздів, зокрема й Річардом II. Окрім цього, треба згадати працю Артура Рігга та Девіда Карлсона⁶, які переклали англійською мовою латинську поему «Concordia» і зробили ґрунтовний лінгвістичний та стилістичний аналіз середньовічного тексту.

⁷ Чепіженко, В. В. (2017). Річард II в біблійних образах: спроба розвідки з політичного гебраїзму. В *Libra: збірка наукових праць кафедри історії стародавнього світу та середніх віків* (Вип. IV, с. 94–105). Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.

⁸ Barron, C. M. *The Quarrel of Richard II, 173–201*.

⁹ Ibid, 178.

¹⁰ Maidstone, Richard. *Concordia*.

¹¹ Brotherston, E. A. (1957). *A Biographical Register of the University of Oxford to A. D. 1500*. Oxford, Clarendon Press, 205.

В українській історіографії майже не розглядали це питання. Сучасний український історик Вадим Чепіженко з Одеського національного університету одну зі своїх статей присвятив аналізу образу Річарда II у біблійних історіях⁷. У своїй роботі автор досліджує, як короля алегорично представляли у поемах та хроніках за допомогою біблійних сюжетів; виявляє основні біблійні паралелі, які наводили середньовічні хроністи при конструюванні образу Річарда II. Отже, хоча питання королівського в'їзду, постаті англійського короля Річарда II і його відносин із Лондоном неодноразово ставали предметом дослідження зарубіжних істориків, воно залишається актуальним і потребує ґрунтовнішого розгляду.

«Concordia facta inter regem et cives Londonie» – вірш, який описує театралізоване примирення між Лондоном і королем Річардом II. Твір символізує благополучне завершення так званої сварки англійського короля зі своєю столицею⁸. Церемонія 1392 року була одним із перших в історії театралізованих королівських в'їздів.

На початку 1392 р. виникла конфліктна ситуація, пов'язана з фінансовим питанням, між королівською владою і жителями міста Лондона. Королівському двору потрібні були гроші, тому і стався скандал, пов'язаний із наданням позики королю. Влада Лондона це робити відмовилася. У відповідь у травні 1392 р. король Річард повідомив про намір перенести королівський двір до міста Йорк. Упродовж цього року канцелярію та адміністрацію було вивезено з Лондона. Після такого кроку мер, шерифи й олддермени міста були викликані до короля і королівської ради в Ноттінгемі. На сесії 25 червня король скинув мера та шерифів із посад, а згодом їх ув'язнили. 22 липня 1392 р. чиновників засудили й оштрафували на 3 тисячі фунтів стерлінгів. Крім того, король наклав на місто корпоративний штраф у розмірі 100 тисяч фунтів стерлінгів і негайно зобов'язався передати у його розпорядження всі доходи міста⁹.

Переговори про умови примирення з містом не були зафіксовані документально, але про те, що конфлікт було вичерпано, свідчить видовищне повернення короля до Лондона 21 серпня 1392 р. Після цього заходу почалось послаблення санкцій. Зокрема, 17 вересня місту було дозволено знову обрати своїх шерифів; 19 вересня серією королівських помилювань, виданих у Вудстоку, були зменшені штрафи і терміни тюремного ув'язнення, накладені на колишніх мерів, шерифів і олддерменів, корпоративний штраф було скасовано, а права міста частково відновлено. У жовтні 1392 р. Лондон знову обрав свого мера, а королівський двір і канцелярія повернулися з Йорка до Лондона¹⁰.

Автором поеми «Concordia facta inter regem et cives Londonie» був Річард Мейдстоун, кармелітський монах, богослов і поет. Його біографічні дані дуже мізерні, відомо лише кілька фактів про життя поета. Вважають, що Мейдстоун родом із Кента, можливо, недалеко від Ейлсфорда, де він приєднався до ордену кармелітів¹¹. Мейдстоун, найімовірніше, був особистим сповідником Джона Гонта, впливового дядька Річарда II, який часто втручався у політичні справи королівства. Відомо,

що Джон Гонт віддавав перевагу англійським кармелітам і завдяки спеціальному папському розпорядженню найняв низку видатних кармелітів як особистих сповідників, серед яких був і Річард Мейдстоун. Він отримав право проповідувати в Рочестерській єпархії і, згідно з його свідченнями, здобув ступінь бакалавра в Оксфорді, хоча жодних записів про дати або інші обставини надання цього ступеня не було виявлено.

«Concordia» було написано наприкінці XIV ст.¹², до нашого часу дійшла в єдиному рукописному примірнику, складеному близько 1400 р., який нині зберігається у бібліотеці імені Бодлея в Оксфорді (є Musaeo 94 (SC 3631)). Поему двічі публікував Томас Райт – у 1838¹³ і 1859 рр.¹⁴ Перше критичне видання поеми Мейдстоуна здійснив Чарльз Сміт у 1972 р.¹⁵ Рукопис складається з дванадцяти пергаментних аркушів, написаних однією рукою. З кінця XV ст. рукопис переходив з одних рук до інших. Спочатку твір зберігався у Джона Бейла, після чого про перебування рукопису майже нічого не відомо. Манускрипт згадували набагато пізніше, коли Жерар Лангбейніт у середині XVII ст. заповів цей твір Бодліанській бібліотеці, де він і залишається дотепер.

Чарльз Сміт проводив аналіз пергаменту і рукописного тексту поеми¹⁶ і зазначив, що збережений рукопис є компіляцією переписаних текстів. Тому припускають, що рукопис «Concordia», який дійшов до наших днів, – це відредагований текст, у деяких випадках віддалений від оригінального твору. На основі цього можна стверджувати, що текст Мейдстоуна переписували упродовж декількох поколінь і змінювали відповідно до політичної ситуації в той час, коли поему намагалися адаптувати під конкретні обставини.

Точно не відомо, чи був Мейдстоун учасником подій серпня 1392 р. і чи зміг би він за власними спогадами написати «Concordia». Тим не менш, є свідчення, які також описують цей захід і підтверджують інформацію, що подана у поемі Мейдстоуна. Можливо, ці згадки про конфлікт Лондона з королем, які трапляються в інших різних текстах того часу, стали основними джерелами для написання вірша «Concordia». Зокрема, це епістолярний звіт від анонімного письменника невідомому адресату французькою мовою, копія якого зберігалася в єпископському реєстрі Дарема¹⁷. Хелен Суггетт припустила, що збережений французький лист відображає або навіть може бути офіційним повідомленням про лондонську подію, написаним за королівською згодою¹⁸.

Однак «Concordia» Мейдстоуна не є звітом про цю подію. Подібно до інших робіт, ця поема – передусім ідеологічно вмотивований літературний твір, який було написано в певний момент відповідно до конкретних політичних обставин. Аудиторію цієї поеми важко передбачити, бо твір має світський характер, найпевніше, вона була спрямована на конкретне вузьке коло людей, які належали до королівського двору Річарда II. Вірш написаний не для широкого кола читачів. Він не був популярним, порівняно з іншими поетичними творами тієї доби, наприклад, із творчістю Джеффри

¹² Maidstone, Richard. Concordia.

¹³ Wright, T. (Ed.). (1838). *Alliterative Poem on the Deposition of Richard II. Ricardi Maydiston de concordia inter Ric. II et civitatem London*. London: J. B. Nichols & Son, 31–51.

¹⁴ Wright, T. (Ed.). (1859). *Political Poems and Songs Relating to English History Composed during the Period from the Accession of Edw. III to that of Ric. III. Vol. I*. London: Longman, Green, Longman & Roberts, 282–300.

¹⁵ Smith, Ch. R. (1972). *Concordia: Facta inter Regem Ric-cardum II et Civitatem Londonie per Fratrum Riccardum Maydiston, Carmelitam, Sacre Theologie Doctorem, Anno Domine 1393*. (PhD Diss.). Princeton University.

¹⁶ Ibid, 35.

¹⁷ Oxford, Bodleian Library MS e Musaeo 86 (SC 3629).

¹⁸ Suggett, Helen. (1947). “A Letter Describing Richard II’s Reconciliation with the City of London, 1392”. *English Historical Review*, 62, 209–213.

¹⁹ Hinc tibi, Ricarde, duplante iugo michi iuncte / (Nomen et omen habes: sic socius meus es), / Gaudia visa michi Trenovantum nuper in urbe / Actus amicitia glisco referre modo/// (Maidstone, Richard. Concordia, 8–12).

²⁰ Et licet incultum carmen tibi condere curem, / Parce, precor, cure: parcere debet amor (Maidstone, Richard. Concordia, 13–14).

²¹ Kipling, Gordon. Richard II's "Sumptuous Pageants", 88.

²² Astitit hiis medius sanctus baptista Iohannes, / Indicat hic digito: Agnus et ecce dei! (Maidstone, Richard. Concordia, 372).

²³ Чепіженко, В. (2017). Візуалізація влади: символіка «Вілтонського диптиху». В *Текст і образ: Актуальні проблеми історії мистецтва* (Вип. 1, с. 65).

Чосера або Джона Гавера, але, хоч би там як, «Concordia» – це твір пропаганди, який повністю написаний за згодою короля.

«Concordia» потрібно розглядати не як сценарій для лондонської театралізованої вистави, а як інтерпретацію того, що відбувалося того дня у Лондоні. Оповідь починається зі схвалення Цицероном дружби та звернення автора до Річарда, з яким Мейдстоун пов'язують «nomen et omen» і якому він адресує «нескладну пісню» (incultum carmen) про «радощі, недавно побачені в місті Тринованті»¹⁹. У зверненні Мейдстона до Річарда також згадано про те, що твір – це свого роду панегірик королю²⁰.

Як зазначає дослідник Гордон Кіплінг, події 21 серпня 1392 р. нагадують масштабне свято, яке відбувалося у день коронації монарха в липні 1377 р.²¹ Коронація ішла тим самим маршрутом, що і хода примирення з Лондоном. Також було використано деякі схожі театралізовані прийоми, що особливо прикметні в деяких епізодах поеми. Можливо, це було зроблено з конкретною метою, адже те, що спрацювало вдало в 1377 р., можна було б знову використовувати в 1392 р. без змін. Загалом, у містян не було достатньо часу для підготовки, і Лондон у будь-якому випадку не мав великого досвіду організації таких масштабних заходів.

Зрештою, саме місце мало певне символічне значення: фактично повторно коронувавши Річарда в 1392 р., місто визнало, що попереднє небажання мешканців Лондона слухатися королівській волі було злочином. Своєю непокорюю місто фактично скинуло свого законного короля. У такий спосіб, за допомогою примирення жителі міста хотіли «згладити свою провину» перед монархом, знову коронувавши його.

«Concordia» висвітлює Лондон і владу Річарда II в різноманітних алегоричних образах. Зокрема, Мейдстоун використовував для написання вірша Святе Письмо. Автор однозначно прирівнює короля до Ісуса Христа – Спасителя. В одному з епізодів Іоанн Хреститель, найбільш шанований королем святий, показуючи на Річарда, промовляв такі слова: «Ось Агнець Божий»²². Такий образ Річард II часто використовував у період свого правління. Наприклад, знаменитий Вілтонський диптих (рис. 1) насичений великою кількістю подібної символіки. Монарх зображений на лівій панелі, на колінах перед Богородицею. За фігурою короля – троє святих, що їх, як вважають, дуже шанував Річард. Один із них, Іоанн Хреститель, тримає Агнця Божого. Ця фігура білого оленя ототожнюється із чистотою, святістю та добродієністю. Доволі символічним є ще один жест, який відтворено на полотні. Діва Марія тримає немовля за ніжку, немов говорить Річарду, що він має піти шляхом Христа²³. Цей алегоричний прийом використано у поемі «Concordia», де Лондон зображений як Новий Єрусалим.

Дослідник Гордон Кіплінг зокрема зауважив, що задовго до того, як європейські міста почали «прикрашати» свої вулиці театралізованими виставами, мешканці часто представляли своє місто як

²⁴ Kipling, Gordon. (1998). *Enter the King Theatre, Liturgy, and Ritual in the Medieval Civic Triumph*. Oxford University Press, 15.

²⁵ Stubbs, William (Ed.). (1882). *Chronicles of Edward I and II*. Rolls Series (76, vol. I, p. 152). London.

²⁶ Namque tuum regem, sponsum dominumque tuumque, / Quem tibi sustulerat Perfida Lingua, capis. / Invidiosa cohors regem tibi vertit in iram, / Desereret thalamum sponsus ut ipse suum (Maidstone, Richard. *Concordia*, 21–24).

Сіон, небесний Єрусалим²⁴. Особливо, коли той чи той король здійснював свій церемоніальний вхід у місто. Наприклад, анонімний лондонський хроніст використовує цю традиційну метафору, розповідаючи про прийом Едварда II і королеви Ізабелли в 1308 році: «tunc visa est Londonia quasi nova Jerusalem monilibus ornata» («тоді Лондон бачиться як Новий Єрусалим, прикрашений численними коштовностями») ²⁵. Тому не дивно, що Мейдстоун у своїй поемі використав цей традиційний образ, описуючи Лондон під час королівського в'їзду Річарда II.

Також у поемі наведено іншу алегорію міста Лондона, яке своєю чергою виступає дружиною Річарда II²⁶. У цьому випадку Лондон постає у ролі улюбленої жінки. Мейдстоун пише, що король, нібито обурений, покинув «шлюбне ложе», але сподівається на примирення, бо любов міста до ко-

²⁷ Sed quia totus amor tuus est – et amantis ymago / Formosior Paride – nescit odisse diu (Maidstone, Richard. Concordia, 25–26).

²⁸ Маслов, А. (2013). Несчастливая «Новая Троя»? К интерпретации латинской поэмы о примирении короля Ричарда II с лондонцами. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*, 4 (3).

²⁹ Чепіженко, В. Річард II в біблійних образах, 95.

³⁰ Clavibus assumptis, urbis gladio quoque, custos / Predit, proceres subque sequuntur eum / H[o]s sequitur phalerata cohors cuiuslibet artis (Maidstone, Richard. Concordia, 77–79).

³¹ Obviat hic regi vir, in exilium modo missus, / Arboremque crucem fert, homicida reus (Maidstone, Richard. Concordia, 185–186).

³² Plebs mea nunc erit hec, rex et ero sibi nunc (Maidstone, Richard. Concordia, 218).

роля все ще сильна²⁷. Таку метафору подружніх відносин між королем і Лондоном автор використовує для ідентифікації монарха як панівної сторони, а міста – як підлеглої²⁸. Ця алегорія відсилає до біблійного тексту, зокрема до Одкровення святого Іоанна Богослова (Апокаліпсису): «І я, Іоанн, побачив святе місто Єрусалим, новий, що сховався від Бога з неба, приготований, як наречена, прикрашена для чоловіка свого. І почув я гучний голос з неба, який говорив: ось, скинія Бога з людьми, і Він буде жити з ними; вони будуть Його народом, і Сам Бог з ними буде Богом їхнім» (21: 2–3).

Після звернення до Лондона Мейдстоун безпосередньо оповідає про урочистий в'їзд короля. Якщо місто поступово набуває форми Нового Єрусалима, Річард ще більше виступає як прообраз Христа. Автор зображує монарха, застиглого у вічній юності, використовуючи різні метафори та порівнюючи його з Парижем, Троїлою, Авессаломом і Соломоном одночасно. Такі алегорії для Річарда II є певним топосом у авторів кінця XIV ст.²⁹ Мейдстоун описує монарха зрештою як дуже співчутливу людину. Він не помстився своїм підданам, попри їхні численні помилки, яких він зазнав під час непримиренності Лондона. Мейдстоун також хвалить Річарда за його підтримку прав церкви і за його презирство до невдячних, скупих і грубих, порівнюючи молодого короля Річарда з Соломоном, який у молодості був таким самим мудрим і доброзичливим.

Містяни, наблизившись до Річарда, підносять йому на знак покори меч і ключі від Лондона³⁰. Король приймає їх, після чого починається урочиста хода. На шляху процесії трапляється засуджений до вигнання вбивця, який несе дерев'яний хрест, він кидається під ноги королівського коня і молить Річарда про прощення, після чого отримує помилування від короля³¹. Потім королівське подружжя обдаровують парою розкішно прибраних скакунів, разом з якими лондонці немовби передають у розпорядження короля свої багатства і все своє майно. У відповідь король, усім на втіху, бажає жителям міста миру, визнає їх своїм народом, а себе – їхнім государем³². Далі, недалеко від собору Св. Павла, ангел, який спустився з висоти, підносить Річарду дари: два різьблені позолочені зображення розп'ятого Христа. Таким способом жителі Лондона знову просять у короля вибачення. Торкнувшись цих позолочених дощочок, король погоджується пробачити лондонців, але відкладає остаточне рішення до повернення у свій палац. Звертаючись після цього до Анни Богемської, служитель церкви вручає їй дари і просить, щоб, уподібнившись Есфірі, вона допомогла городянам. Такий сюжет із ангелами часто трапляється на середньовічних мініатюрах, де місто, знову ж таки, символізує Новий Єрусалим (рис. 2, 3).

Як можна побачити, Річард, як і Всевишній, спокутує і прощає – спочатку вигнаного вбивцю, який кидається йому під ноги, а пізніше і саме місто, яке в образах мера і шерифів постає перед троном короля, каючись у своїх злочинах. Фінальна частина поеми містить дві промови, виголошені, відповідно, королевою і королем, у прикрашеному Вестмінстерському палаці. Після цього королева кидається в ноги своєму чоловікові і, згадуючи прохання лондонців, благає Річарда дарувати

³³ Quod ego si scirem – sciat urbs hec, nam bene sciret / Urbibus in reliquis non foret ista prior (Maidstone, Richard. Concordia, 511–512).

³⁴ Antiquam servate fidem. Nova dogmata semper / Spernite, que veteres non didicere patres (Maidstone, Richard. Concordia, 521–522).

ки, захищали католицьку церкву і не кривдили бідних. Однак, якщо король дізнається, що містяни не підкоряться йому, – вони пошкодують. Попередивши про суворі наслідки порушення цих слів, король дозволяє лондонцям отримати назад ключі від міста і меч та закликає їх жити за старими законам і користуватися колишніми свободами. З миром він відпускає усіх по домівках. Радісні городяни прославляють свого правителя.

місту прощення. У відповідь король каже, що не може відкинути її прохання і звертається до своїх підданих. Його промова була поєднанням осуду і повчання лондонців. Він припускає, що причиною такого недавнього падіння міста в очах короля може бути велика зарозумілість, спричинена гордощами. Річард говорить, що якби він про це знав раніше, місто не було би першим серед усіх інших³³. Тому король розгнівався на Лондон. Перейшовши від докорів до настанов, Річард закликає містян, щоб надалі вони «остерігалися королівського гніву», зберігали свою віру, завжди відкидали ті «нові догмати»³⁴, яких не вчили їх бать-

³⁵ Munera presentans intulit ista sibi: / “Inclita Cesareo soboles propagata parente, / Quam decor et forma nobilitant nimium / Matris christifere nomen sortita Marie, / Quod titulis, Anna, ‘gracia’ sonat idem (Maidstone, Richard. Concordia, 431); Cesar honorifice supra sederet eos! (Maidstone, Richard. Concordia, 200).

³⁶ Sceptriger hoc nitidum scandit rex, ecce, tribunal (Maidstone, Richard. Concordia, 461).

³⁷ Cum bona felici sunt, Nova Troia, tibi (Maidstone, Richard. Concordia, 18).

³⁸ Staley, Lynn. (2000). Gower, Richard II, Henry of Derby, and the Business of Making Culture. *Speculum*, 75, 68–96.

Однак, незважаючи на те, що Мейдстоун, зокрема, використовував посилання зі Святих Писань, його поема має в основному політичний характер, а не релігійний. Як повторення подій коронації 1377 р., уявлення Мейдстоуна про подію 1392 року мають паралелі і з іншими історичними політичними видовищами, такими як давньоримські тріумфи або, точніше, з імперським пришествям. Наприклад, він описує мера й олдерменів як сенаторів, які носять тоги, пояснюючи їхню роль у цивільному управлінні за допомогою таких термінів: «Iure senatorio, urbs hiis regitur quasi Roma», тобто подібно Риму, містом управляють сенатори. Пізніше Річард, в'їхавши до міста верхи, у повному своєму образі, немов «Цезар»³⁵, скликає трибунал для вирішення конфліктної ситуації³⁶. Ці паралелі показують, що Річард має стати таким, як Маріус, Сулла або якийсь інший античний диктатор або імператор, а англійська столиця постане як Нова Троя³⁷.

За словами медієвістки Лінн Стейлі, поема Мейдстоуна зображує певний образ Річарда, де він нібито возвеличується над своїм народом, а місто своєю чергою підкоряється монарху³⁸. Підтвердження такого висновку знаходимо в інших прикладах використання королем конкретних уявлень про себе як спробу залякати людей довкола. Такий образ монарха, який описав поет у «Concordia»,

реально відображено на «коронаційному» вестмінстерському портреті Річарда II (рис. 4), де король возвеличується над підданими з атрибутами своєї королівської влади. У вестмінстерського портрета були особливі функції. Найджел Саул припускає, що портрет ніби засвідчував присутність короля, коли він особисто не перебував у місті, тобто тримав «дистанцію». Таку поведінку Річарда можна пояснити загальною тенденцією правителів Європи наприкінці XIV ст., котрі мали потребу підсилити свою престижність з допомогою відсторонення від підданих. Саме тому Річард II прагнув використати портрет як нагадування про себе підлеглим³⁹. У 1392 році, наприклад, коли король розв'язав свій конфлікт із Лондоном, він наполягав, щоб статуї з його зображенням були розміщені над воротами лондонського мосту. У такий спосіб вони мали нагадувати лондонцям про постійну присутність короля у їхньому місті⁴⁰.

Окрім цього, Найджел Саул у своїх роботах припускає, що Річард бачив основною метою свого правління встановлення того, що він називав «миром», або ж єдністю у своєму царстві⁴¹. Монарх вважав, що зможе досягти цього лише в тому разі, якщо він, король, буде сильним, а його піддані – слухняними. І «єдність»,

³⁹ Nigel, Saul. (1997). *Richard II (Yale English Monarchs)*. New Haven, Conn., and London: Yale University Press, 453.

⁴⁰ Barron, C. M. The Quarrel of Richard II, 195–196.

⁴¹ Nigel, Saul. Richard II and the Vocabulary of Kingship. *English Historical Review*, 110, 854–877.

тобто мир у Лондоні та у королівстві в цілому, була несумісною з інакомисленням. Королю потрібно було беззастережно прийняття його правил і підпорядкування його волі.

Отже, Мейдстоун у своїй поемі «Concordia» намагався якомога детальніше представити події 21 серпня 1392 р. Головною метою було возвеличити образ короля та його монаршої влади. Мейдстоун сформував своє уявлення про події, подеколи перебільшуючи чи навіть прикрашаючи факти, щоб показати усі королівські привілеї Річарда II перед Лондоном. За допомогою різноманітних античних і біблійних сюжетів автор зобразив короля красивим, милосердним, добрим і благочестивим, а Лондон – у різних алегоричних образах, як-от Новий Єрусалим чи Нова Троя. Із цієї позиції поема Мейдстоуна лише видає бажане за дійсність, демонструючи при цьому сильні та слабкі сторони пропагандистської поезії. Отже, за допомогою поеми «Concordia» можна побачити, яку роль відіграв королівський в'їзд під час правління Річарда II. Під час такої церемонії король показував усю могутність та силу своєї влади, прагнучи тим самим ще більше сакралізувати себе та зміцнити авторитет корони.

References

Barron, C. M. (1971). The Quarrel of Richard II with London 1392–97. In F. R. H. du Boulay, & C. M. Barron (Eds.), *The Reign of Richard II: Essays in Honour of May McKisack* (pp. 173–201). London; New York: Oxford University Press.

Brotherston, E. A. (1957). *A Biographical Register of the University of Oxford to A. D. 1500*. Oxford, Clarendon Press.

Chepizhenko, V. (2017). Vizualizatsiia vlady: symbolika “Vilnonskoho dyptykhu”. In *Tekst i obraz: Aktualni problemy istorii mystetstva* (Vol. 1, p. 65).

Chepizhenko, V. V. (2017) Richard II v bibliinykh obrazakh: sprobа rozvidky z politychnoho hebraizmu. In *Libra: zbirka naukovykh prats kafedry istorii starodavnoho svitu ta serednikh vikiv* (Vol. IV, pp. 94–105). Odesa: Odeskiy natsionalnyi universytet imeni I. I. Mechnykova.

Kipling, Gordon. (1985). Richard II's “Sumptuous Pageants” and the Idea of the Civic Triumph. In *Pageantry in the Shakespearean Theater*. Athens: University of Georgia Press.

Kipling, Gordon. (1998). *Enter the King Theatre, Liturgy, and Ritual in the Medieval Civic Triumph*. Oxford University Press.

Maidstone, Richard. (2003). *Concordia (The Reconciliation of Richard II with London)*. (D. R. Carlson, Ed., A. G. Rigg, Transl.). Western Michigan University: Medieval Institute Publications. Retrieved from <https://d.lib.rochester.edu/teams/text/rigg-and-carlson-maidstone-concordia-introduction>.

Maslov, A. (2013). Neschastnaja “Novaja Troja”? K interpretacii latinskoj pojemy o primirenii korolja Richarda II s londoncami. *Vestnik Nizhegorodskogo universiteta im. N. I. Lobachevskogo*, 4 (3).

- Nigel, Saul. (1995). Richard II and the Vocabulary of Kingship. *English Historical Review*, 110, 854–877.
- Nigel, Saul. (1997). *Richard II (Yale English Monarchs)*. New Haven, Conn., and London: Yale University Press.
- Sidjaka, A. (2012). London i Parizh vstrechajut Genriha V: v'ezd korolja kak forma reprezentacii vlasti. *Vestnik RGGU. Serija Istoricheskie nauki. Vseobshhaja istorija*, 9, 83.
- Smith, Ch. R. (1972). *Concordia: Facta inter Regem Ric-cardum II et Civitatem Londonie per Fratrum Ric-cardum Maydiston, Carmelitam, Sacre Theologie Doctorem, Anno Domine 1393*. (PhD Diss.). Princeton University.
- Staley, Lynn. (2000). Gower, Richard II, Henry of Derby, and the Business of Making Culture. *Speculum*, 75, 68–96.
- Stubbs, William (Ed.) (1882). *Chronicles of Edward I and II*. Rolls Series (76, vol. I). London.
- Suggett, Helen. (1947). A Letter Describing Richard II's Reconciliation with the City of London, 1392. *English Historical Review*, 62, 209–213.
- Vashchuk, L. (2014). Zvychai "radisnoho v'izdu" yak zasib zmitsnennia ta sakralizatsii vlady Frantsyska I Valua. *Naukovi zapysky Ternopilskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*, 1 (3), 66–70.
- Wright, T. (Ed.). (1838). *Alliterative Poem on the Deposition of Richard II. Ricardi Maydiston de concordia inter Ric. II et civitatem London*. London: J. B. Nichols & Son.
- Wright, T. (Ed.). (1859). *Political Poems and Songs Relating to English History Composed during the Period from the Accession of Edw. III to that of Ric. III*. Vol. I. London: Longman, Green, Longman & Roberts.

Mariia Shcherbak

THE IMAGE OF LONDON AND ROYAL POWER IN CONCORDIA POEM

The article analyzes the royal entry of Richard II into the city of London in August 1392. The main study focused on the analysis of narrative source – the poem «Concordia facta inter regem et cives Londonie», which was written by Carmelite monk Richard Maidstone. The main functions of the poem were identified, and the ideological aspects were disclosed. Besides, the text analysis demonstrates the strong and weak points of propaganda poetry. The article demonstrates the importance and symbolism of the royal entry, as a union of the king with his capital and all its citizens. The content of the ceremonial entrance allows us to consider it in the context of the problematic relations between the city and royal power. It displays main ideas of Richard of Maidstone that showcase his view of the events of August 1392, where some parts are exaggerated or even have embroidered facts, to display all royal benefits in front of London. This piece illustrates the role which the royal entry had in times of the reign of Richard II. It was one of the ways to establish relations and regulate relations between citizens and their ruler. During the process of the ceremonial, the king demonstrated all might and strength of his power, thereby trying to sacralize himself and enhance the authority of the crown. Emerging of monarch's sacred image was traced using the «Concordia». The study focuses

on the ideological usage of allegoric symbols by Richard II, which emphasizes the piety and mercy of the king. Thus the king wanted to increase the authority of the crown and applied all possible methods to achieve that, including royal entrances. The features and significance of the ceremonial entry into the life of London were identified, as well as the importance of holding such an event in the formation of the royal image of Richard II Plantagenet. The article explores the ways of using such ceremonial events for the communication of the monarch with his people. It is argued that one of the forms of medieval representation of power is a royal entry. It is shown that the ceremonial entrances reflect a certain degree the notion of royal power in the late Middle Ages.

Keywords: *king Richard II, Richard Maidstone, London, royal entry, image.*